

LA REBOTIGA

Vides entrelaçades en un tren aturat

Un tren que cobreix la línia Barcelona-Puigcerdà s'atura al mig de la Plana de Vic un matí de Sant Esteve. És l'ocasió perquè la dotzena de persones que viatgen en un mateix vagó descobreixin que hi ha un lligam entre les seves vides. L'autora aborda temes com la immigració, la violència de gènere o la malaltia mentre va descabdellant el fil de les trajectòries vitals de cadascun dels personatges de la novel·la.

Tren a Puigcerdà. Blanca Busquets. Rosa dels Vents. 224 pàgines. 17 euros

Una història del món tenyida de màgia i enginy

Després de l'èxit que va tenir *Breu història del món* en la seva primera edició, publicada en català per Empúries el 1999, la mateixa editorial treu ara la versió definitiva i revisada per l'autor poc abans de la seva mort. Gombrich explica la història

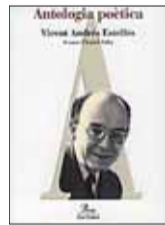
de la humanitat fins al segle XX, però no es limita a repassar els fets històrics, sinó que, amb múltiples anècdotes i interpretacions enginyoses, converteix la història universal en una novel·la màgica i plena de sorpreses.

Breu història del món. Ernst H. Gombrich (Traduït per Judith Vilar). Empúries. 307 pàgines. 20 euros

Retrat de l'educació a Catalunya

El bagatge de 30 anys d'experiència a diferents instituts catalans ha permès a la historiadora i pedagoga Rosa Vilaró realitzar una lúcida radiografia de l'ensenyament públic a Catalunya. L'autora parteix de la premissa que l'ensenyament és, abans que res, comunicació, i ofereix propostes perquè pedagogs i pares, lluny de defensar-se dels joves, s'hi acostin per saber què pensen i com resolen els seus problemes.

Una mirada: un retrat de l'educació secundària. Rosa Vilaró. Edicions de 1984. 246 pàgines. 17 euros

Antologia poètica d'Andrés Estellés

La professora Isabel Soler ofereix una selecció dels poemes imprescindibles de Vicent Andrés Estellés (1924-1993), una de les veus més importants de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX i considerat el renovador de la

poesia catalana al País Valencià. Soler complementa l'antologia amb un estudi sobre l'obra i la biografia de Vicent Andrés Estellés i unes propostes de treball adreçades als estudiants de Batxillerat.

Antologia poètica de Vicent Andrés Estellés. A cura d'Isabel Soler. Proa. 89 pàgines. 8,46 euros

COLLS I PUNYS

Les herbes de Nadal

NARCÍS COMADIRA

De aquí a quatre dies, Nadal. Un any més. S'acumulen a la memòria els records. I no sé per què, els meus records d'aquests dies van lligats a les herbes, deixeu-m'ho dir amb aquest genèric imprecís que inclou aquí, per mi, hortalisses, arbres i arbusts i, fins i tot, la meravella vellutada de la molsa.

Primer de tot penso en les hortalisses, potser perquè la memòria més memòria és la dels sabors. L'api, verd de fora, de cor de color de palla, cruixent, refrescant, diurètic. L'api de Salvat Papasseit, que apareix a l'inici d'un dels seus poemes més tristos, *Nadal*. L'api que aromatitza l'escudella, juntament amb el porro, la pastanaga, la col, la xirivia i el nap. L'api que, tallat a bastonets, ens desgreixa dels rostits carregats de salsitxes, prunes i pinyons, orellanes i, ara que

Lletres

La Clivella

Doris Lessing
(Traducció de Marta Pera)

Edicions 62
238 pàgines. 19 euros

L'obra de Doris Lessing, escriptora britànica nascuda a Pèrsia l'any 1919, pot ser segmentada en dos blocs. El primer estaria compost per aquelles novel·les en què l'autora aborda temes de compromís polític i personal. En aquest conjunt, en què sobresurt l'obra *El quadern daurat* (1962), la literatura de Lessing es mostra tel·lúrica, concretada en un detallisme íntim i en la força irradiant que desprenen els protagonistes. L'altre bloc estaria integrat per un conjunt d'obres on es manifesta la predilecció per exposar imaginàries annals de mons futurs o remots, sempre perfilats des de la seva condició d'entelèquia o de realitat ja extingida. Aquí, estariem parlant bàsicament del cicle *Canopus in Argos* (1979-1983), Lessing intensifica la força de les idees abstractes, però en canvi esllangueix els caràcters d'uns personatges literaris concebuts com a instruments al servei d'una trama de proporcions metahistòriques. Amb aquesta darrera obra, *La Clivella*, tant pel plantejament formal com per tot allò que conté de crònica antiutòpica i d'inversió bíblica, la recent Premi Nobel de literatura reprèn la temàtica d'aquest segon bloc.

Després d'una nota on s'expressa que la soca humana primigènica podria haver estat femenina, la novel·la arrenca amb la figura d'un vell senador romà que esporga *La Clivella*, un lligall de documents secrets que ha arribat a les seves mans perquè siguin custodiats (i previsiblement silenciats en el marc d'una civilització fal·locrítica). *La clivella* tant fa referència a la vagina com al lloc

on viuen les clivelles, dones mitiques que infanten sense necessitat dels homes i que, després d'una llarga època d'or, comencen a comprovar aterrides com de tant en tant pareixen *Monstres*; és a dir, éssers amb malformacions; és a dir, homes.

La Clivella reposa sobre uns precedents literaris ja molt estandarditzats: les amazones; la partenogènesi; Afrodita; *Robinson Crusoe*; *El senyor de les mosques*; el Gènesi; *El llibre de la jungla*; *Els diaris d'Adam i Eva*, de Mark Twain... A *La Clivella*, Lessing repensa els moments ancestrals de l'espècie humana, embastant-los segons el nervi de la tensió entre instint i evolució civilitzant. Es tracta d'un gran capital que en part queda malbaratat perquè l'autora no acaba d'explotar les enormes potencialitats que suscita el seu propi plantejament literari. Com si la idea fos superior a l'execució de la idea, les magnífiques vies obertes s'abandonen en camins debolits. La novel·la sobredimensiona l'abstracció a cos-

Bíbliques apòcrifes

LLUÍS MUNTADA

L'escriptora Doris Lessing. / BERNARDO PÉREZ

ta de sacrificar els personatges concrets i submergir-los en una vaga intemporalitat on una persona és totes les persones; això provoca que el lector no trobi punts de repòs per poder concentrar l'amalgama de tantes i tantes idees omnívores. La novel·la tampoc no acaba d'aprofundir en la figura de l'ancià que cohesiona la història i que, a mesura que la narra, interpola reflexions referides a la seva vida privada. Aquesta veu, un poderós artefacte narratiu capaç de justificar les el·lipses per evitar que el relat caigui en la reiteració, no adquireix volum, i es difumina així el joc de miralls que es podia haver establert entre dues èpoques.

L'obra també redun-da en estereotips molt fressats: els homes són éssers primaris, mentre que les dones tenen una vida mental més rica. Aquesta simplificació assoleix la seva cota màxima quan, des-

prés que les clivelles hagin matat incomptables nadons mascles, mor una clivella víctima de violació. "Va ser el primer assassinat comès per la nostra espècie", escriu l'autora abans de rematar aquest despropòsit amb una altra reflexió incoherent: "n'exceptuo l'acte de deixar els nadons a la intempèrie". ¿I en virtut de quina lògica exceptua aquest acte?, es pregunta el lector. Amb tot, perdura el millor efecte de la novel·la: la gosadia de Lessing d'afrontar l'ús d'un llenguatge inevitablement paradoxal, perquè ha d'aplicar i evitar conceptes que en un passat remot no tenien cap funció. Quina carta d'existència podien tenir, en el marc d'una època atàvica, paraules com *por*, *resignació*, *comprensió*, *l'estímo*, *et trobaré a faltar*...? Lessing mostra la trama literària per fer evident que el llenguatge fabrica la realitat i que, per aquesta mateixa raó sempre ens serem inabastables, remots, misteriosos, sotmesos a versió històrica.

som tots tan rics i tan gurmets, de tòfona. A casa el meu avi, l'api, acompanyat d'uns ravenets oberts com flors, pètals carnosos de colors blanc i porpra, era indispensable a l'hora dels capons i el xampany.

Després hi ha les herbes decoratives, és clar. El grèvol protegit, que arriba a fer-se un arbre, que té la fulla dura i punxent i tot de baies vermelles que destaquen com guspires sobre el verd llustrós. El galleran, mata baixa i humil, però amb les baies grosses, penjades com per miracle del bell mig de les fulles que no ho són, gotes de sang simbòlica. I el vesc de baies opalines que es fa en cabdells paràsits, que

diu que porta sort. I les branques d'avet i les pinyes. I és que Nadal va lligat amb aquest arbre nòrdic, l'arbre sant que té fidels les fulles. Hem vist l'arbre de Nadal a les pel·lícules i l'hem vist lligat a un paisatge nevad i a un esplendor de regals, se'ns ha fet símbol de confort i de riquesa. Potser per això l'hem adoptat: ens agrada imaginar un Nadal ben nòrdic.

Que diferent és, però, el Nadal d'aquí, el Nadal del pessebre, el Nadal de l'escorça del suro, el Nadal de les herbes de casa: la farigola perfumada que se sap fer olivera, el branquilló de bruc que se sap fer pollanc, la lleteresa, que se sap fer palmera. Herbes humils que creixen com arbres en el món diminut de la representació del paisatge. Delícia dels canvis d'escala.

Finalment hi ha la molsa, tofa de vellut verd, que es fa camp i es fa prada i, damunt d'un turó, és garriga sencera. Molsa de verd profund, molsa grisa, com plata, molsa de verd groguenc, molsa que és un coixí, molsa que és un miracle d'humitats en país de sequera, símbol potser d'aquelles vegetals esperances del poeta.

Les herbes de Nadal! Posats a filar prim, també ho poden ser el blat, l'ordi, la civada, perquè, seques, són la palla que omple la menjadora on fa non-non el Nen. I si volem ser oberts i generosos, que aquests dies sentim un impuls estrany que ens hi inclina, fins i tot podem acceptar el balsàmic eucaliptus com a herba nadalena, podem acceptar l'exòtica poinsetia, que té bràctees vermelles que semblen una flor. Estrella de Nadal, diu que en diuen a Mèxic.